

POBLET I VIMBODÍ. SENYOR I VASSALLS. UNA MOSTRA DE CONFLICTIVITAT AL SEGLE XVII

Valentí GUAL VILÀ

Amb el concurs de la documentació conservada a l'armari II de l'Arxiu Històric de Poblet, presentem una mostra de casos que palesen el volum i la naturalesa de les activitats perseguides pels encarregats de fer complir la llei. Totes les actuacions, excepte la primera, són del període 1625-1700. Hem escollit la localitat de Vimbodí perquè, juntament amb Verdú, era la principal vila de la senyoria pobletana quant a població i riquesa. Si hi afegim la proximitat del poble conuenc al cenobi, entendrem que els oficials que administraven justícia en nom de Poblet hi haguessin d'intervenir amb relativa freqüència.

Només oferim detall dels casos en què consta la sentència, és a dir, en què el procés judicial s'ha conservat per complet, si més no els aspectes principals. S'ha d'entendre, doncs, que la casuística no es limita a la que aquí extractem. I per descomptat, que no és exclusiva de Vimbodí. Per aprofundir més en el tema, conèixer el context i evitar de repetir-nos sobre els aspectes generals, remetem els lectors al nostre llibre *L'exercici de la justícia eclesiàstica. Poblet (segles XV-XVII)*.

Cada document és prou expressiu per si sol, en la mesura que s'ofereix a manera de regist. Estalviarem, doncs, comentaris sobers i recapitulacions eixorques. En aquest univers delictiu hi desfilen homes de bàndol, assassinats,

homicidis, insults, injúries, baralles, furts, robatoris, adulteris... Una complexa teranyina de declaracions sovint contradictòries i a voltes interessades, amanides amb els paranys familiars i clànics, amb el joc de les solidaritats horitzontals i verticals. En darrer lloc, les sentències: des de les condemnes a mort a la forca fins a la multa concretada en un parell de perdius, passant per les remissions. El senyor no feia servir la mateixa mesura per a tothom: a idèntic delictes, diferent pena. La inexistència del registre parroquial de matrimonis fins al 1631 i, sobretot, del de defuncions fins al 1699, impedeix de concretar alguns dels aspectes aquí tractats.

UNA DE BANDOLERS, ENTRE LA POR I LA CONNIVÈNCIA

Calaix 22, document 22

1576, desembre, 30

4 folis (i 2 de blancs), 160 x 215 mm, català

El procurador fiscal, Joan Giralt, denuncia al batlle general de Poblet, Onofre de Guimerà, que després d'haver fet les crides per la senyoria prohibint que ningú donés menjar ni beure a bandolers i homes atropats, el dia de Tots Sants, després de migdia, arribaren a Vimbodí setanta-dos bandolers de la quadrilla de Rabassa, Poch i Vallmanya. Joan Tarragó, batlle de Vimbodí, perquè no entrés tanta multitud de gent dins la vila i per por que fessin algun dany, «tingué per millor» de fer-los treure menjar i beure.

Joan Banquer, de Vimbodí. El dia de Tots Sants, mentre era a les vespres, es va moure gran avalot davant la proximitat dels bandolers. El batlle va decidir de donar-los menjar i beure a canvi que s'apartessin de la vila. El pa i el vi el portaren a l'era d'en Gili. Els bandolers marxaren. El batlle no hi tenia ni parentiu ni amiat.

Pere Vilamar, teixidor de lli, de Vimbodí. No aporta res de nou.

Sentència emesa per Onofre de Guimerà, de mà pròpia. Vista l'enquesta i que no hi havia resistència possible davant tants bandolers sense perill de persones, composita al batlle en 20 ducats per als cofres de Poblet.

UN HOMICIDA PERDONAT A CANVI DE DEU PARELLS DE CAPONS

Calaix 11, document 18

1625, juliol, 11

10 folis (i 2 de blancs), 225 x 315 mm, català - llatí

El procurador fiscal contra Francesc Ferrer i Joan Blanxo per haver matat Joan Rossell amb tir de pedrenyal.

Joan Rossell, pagès, de Vimbodí, de 30 anys. Venia de segar quan va veure Francesc Ferrer, àlies Xecó, i Joan Blanxo. En Rossell va demanar a en Ferrer que li pagués un ban que havia fet la seva vaqueria. L'altre, per resposta, li va donar un cop de falç i una pedrenyalada, de la qual ell, declarant, està molt mal aparellat. Joan Blanxo li va llençar una pedrada i li va donar un cop amb la falç.

Pau Tarragó, batlle de Vimbodí, de 30 anys. A posta de dia, uns segadors li van fer saber que anés al salt, que havien matat un home. Va alçar sometent i s'hi van presentar. Van trobar Joan Rossell que proferia grans crits de confessió. Va dir al batlle que l'havien nafrat en Ferrer i en Blanxo, cunyat d'en Ferrer, i a coll d'homes el portaren a Vimbodí

12 de juliol. A la plaça de Vimbodí, davant el batlle general de Poblet i molta altra gent, criden diverses vegades el cos d'en Rossell preguntant-li qui l'ha mort, per tal d'assegurar que ha traspassat.

Francesc Barceló, cirurgià, de Vimbodí, de 50 anys. Ell i Père-Joan Gallart, també cirurgià, anaren la nit anterior a visitar en Rossell i el trobaren ferit d'una pedrenyalada al ventre, amb els budells i els intestins fora.

Josep Franc, pagès, de Vimbodí, de 25 anys. Quan tornava de segar, l'aconseguien en Ferrer i en Blanxo. En Ferrer portava un pedrenyal de quatre pams. Afegeix que en Rossell va acusar en Ferrer d'haver jurat en fals i que en Rossell també tenia un pedrenyal, però que no havia sortit al camí a demanar el ban armat. Franc el va ajudar a ben morir fins que van arribar els del sometent.

Magdalena, vídua de Joan Rossell, pagès de Vimbodí; Úrsula, muller de Joan Josa, pagès, de Vimbodí, i Jaume Rossell, fill de Joan, perdonen i remetent Francesc Ferrer, sense donar-ne cap motiu concret. El document del perdó és estès en llatí.

Bernat Abelló, frare laic i batlle general de Poblet per l'abat Domènec Quiles, vist l'instrument de perdó i «attendens plura et grata servitia recepta per olim dominos Abbate dicti monasterii et eorum officiales a parentibus»

d'en Ferrer, el perdona i el remet de qualsevol delictes a canvi de rebre'n «decem parem caponum».

L'ADULTERI ACABA AMB L'AMANT ENFORCAT

Calaix 12, document 6

1628, març, 23

32 folis (i 4 de blancs), 225 x 315 mm, català

Dibuix d'un penjat a la portada i al costat la inscripció «Joan Fos 1630».

Notari: Jaume Tàcies, d'Arbeca.

Inquisició contra Joan Fos, de Vimbodí, a la cúria de la comanda de l'Espluga Calba.

El dia 18 de març de 1628, fora i prop el portal de Santa Maria de l'Espluga Calba, dispararen un tir de pedrenyal o arcabussada mortal a Antoni Queralt, dels Omellons, pagès, habitant de l'Espluga Calba.

Després de diverses declaracions, el procés salta a 13 de febrer de 1630, quan deposa Pere-Joan Selma, batlle de l'Espluga Calba, de 34 anys, qui torna a relatar els fets inicials. Assevera que el divendres 18 de març de 1628, a les vuit del vespre, ell era a casa quan es va sentir gran crit al poble. El 1628 era sotsbatlle pel comanador, va sortir amb gent i va trobar Antoni Queralt de fora del portal de Santa Maria, natural dels Omellons, resident a l'Espluga Calba, nafrat d'una escopetada a l'engonal. El van portar a l'abadia, on en Queralt feia estada després que s'hagués casat amb una neboda del rector. Va arribar-hi quasi mort. En Selma va fer sortir gent a investigar perquè sospitava que l'autor havia estat Joan Fos, pagès, de Vimbodí, qui havia amenaçat en Queralt diverses vegades. En Selma interroga el moribund i li diu que, encara que perdoni els que l'han nafrat, ha de dir els noms perquè la justícia pugui fer el seu descàrrec. En Queralt acaba assentit al nom de Fos amb moviment de cap. Diu que en Fos tenia alguna amistat amb la muller d'en Queralt i el volia desguiar. La muller d'en Queralt va ser capturada i va confessar que Fos havia matat el seu marit. Com que era neboda del rector, procuraren amb el comanador que no li prengueren «lo dicho» a Lluïsa i després va morir sense que «lo dicho» li fos pres, sinó només el que va confessar a en Selma.

Marianna, muller de Llorenç Balcell, pagès, de l'Espluga Calba, de 26 anys. En Fos menjava a casa seva perquè tenia taverna. Va dir que havia de matar en Queralt i l'advertiren que no ho fes, que en tot cas, si estava agreujat, li donés bastonades. En Fos va dir dos cops que el mataria.

Joan Fos, pres, declara el 21 de febrer de 1630, davant el batlle general de Poblet, Bernat Abelló. És de Vimbodí, fa de pagès, i té 32 anys. Havia estat mosso de soldada del rector de l'Espluga Calba, oncle d'Antoni Queralt. Feia dos anys que no havia estat a l'Espluga Calba, quan féu estada de dos mesos en una habitació a casa del rector i després va anar al molí de l'oli. Nega conèixer Marianna Balcell, muller de Llorenç.

Jaume Bosch, pagès, de l'Espluga Calba, de 40 anys. Deposa el 24 de febrer. El 18 de març del 1628 era en unes roques dites *el solar de l'Espluga Calba* quan van sentir una escopetada. Relata els fets, després dels quals en Fos es va absentar del lloc i no el van veure més.

Jaume Balcell, pagès, de l'Espluga Calba, de 34 anys, declara el mateix dia 24 de febrer i no aporta res de nou.

Francesc Alsamora, pagès, de l'Espluga Calba, de 22 anys, presta declaració el mateix dia i assevera que fins i tot els nens diuen que l'autor dels fets va ser en Fos.

Antoni Joan Teixidor, sastre, de l'Espluga Calba, de 25 anys. Deposa el 27 de febrer. Diu que en Fos tenia amistat amb la muller d'en Queralt i per això li havia disparat.

Jaume Bota, pagès, de l'Espluga Calba, de 55 anys. Declara el mateix jorn i puntualitza que en Queralt va estar tres o quatre hores a morir després de rebre l'escopetada.

Joan Fos, el 28 de febrer, escolta com el procurador fiscal relaciona tots els fets i ho nega tot.

Després de la publicació de les defenses, el dia 5 de març es passa a donar tortura a Joan Fos. Hi són el batlle general de Poblet, Bernat Abelló; Climent Estall, conseller; Jaume Palau, procurador fiscal; Pere Joan Gallart, cirurgià; Antoni Fuster, notari i escrivà. Assegut al banc engrillonat, emmanillat i despullat, confessa abans que li apliquin turment. Diu que anava proveït d'un pedrenyal de quatre pams de xispa i va sortir de casa de Palaua. Ho va fer amb consentiment de la dona d'en Queralt, a qui havia conegut carnalment moltes vegades quan era mosso de soldada. Ella pensava que si en Fos matava en Queralt, podrien fer millor els seus negocis.

És condemnat a morir penjat a la forca i en ser-li notificat exclama «Per amor de Déu sie». El dia 7 de març de 1630 és dut al suplici, en les forques aixecades al terme de Vimbodí, part dita el Pontarró, i penjat pel botxí Jacint Oliveres davant «multitudine copiosa».

UNS QUANTS DINERS A CANVI DE BESTIAR ROBAT

Calaix 12, document 11

1630, agost, 11

12 folis (i 2 de blancs), 225 x 315 mm, català

El procurador fiscal de la cúria del batlle general de Poblet contra Josep Maraurella, pagès, de Vimbodí.

Declaració de Sebastià Peris, pagès, del Vilosell, de 28 anys. Feia unes tres setmanes que era a un corral, terme de Vimbodí, de na Estradera, àlies la Llarga, de Vallclara, guardant un ramat d'ovelles de Mateu Anglès, del mateix poble, que té a guany. A mitjanit hi féu cap un home petit, flaquet de cara, barbarapat. El testimoni dormia sota el portell i l'altre li digué: «pastor gavaix, eix [surt] assí». L'altre respongué que no és gavaix, sinó en Peris, de Vallclara. Va dir-li que volia una borrega. Una mica més lluny, a mig tornall [unes quinze passes], hi havia un altre home més alt, amb una capa negra. L'altre portava una capa gasconeta flocada de negre, sempre amb el barret als ulls. Els va donar una anyella, en tenir-los per lladres i per por que no li fessin mal. El petit es va endur la bèstia i l'endemà ell, declarant, la va trobar escorxada en un pinar distant dos o tres tornalls del corral. Es va emportar la pell i el cap. El dia 6 d'agost estava assegut al pedrís d'en Breda «lo vell», en companyia del pastor de dit Breda i del de la vídua Josa, quan va veure passar pel camí un home que responia a la descripció del més flac de cara. Així els ho va fer saber als altres, en concret a Breda, i van veure com li canviava el color de la cara. No sap com se diu, però és el que està pres a casa del batlle de Vimbodí. Afegeix que des del dia de Nadal fins al dels fets li havien robat del corral de Mateu Anglès, al forn teuler, un vedella amb un anyell i dos borrecs.

Jaume Breda, pagès, de Vimbodí, de 36 anys. A qui li va canviar el color de la cara en passar davant d'ell i els altres dos pastors, era Josep Maraurella, fadrí, de Vimbodí.

Bernat Balanyà, pastor, dels Arodets, diòcesi de Tarba, regne de França, habitant de Vimbodí, de 30 anys. El dia 6 era amb els dos primers declarants i amb el pastor de la vídua Josa. Repeteix els fets.

Josep Maraulera [*sic*], pagès, de Vimbodí, pres a les presons de Poblet, declara el 5 de setembre. Té 23 anys i li assignen Miquel Mor de representant perquè és menor d'edat. La capa blanca gascona flocada de negre l'havia comprat un any abans a Bernat de Pons. Li pregunten si és amic d'Andreu Forner i respon que no l'ha vist des de fa un any, excepte un dia a la Selva

mentre segava. Andreu i Tomàs, germà del pres, havien marxat de Vimbodí. La resta, ho nega tot.

El dia 10 de setembre fan acarament entre Peris i Maraurella. El primer diu que el segon té molta semblança amb el que li va robar l'anyella. L'altre ho nega.

El 26 de setembre, Onofre i Josep Maraurella confessen deure al batlle general de Poblet, Bernat Abelló, i al carceller, Joan Biure, un total de 5 lliures 6 sous.

DARRERE D'UNA DESTRALADA AL CAP, L'OMBRA D'UNA SOMERA PROJECTA EL CAMÍ CAP A LA FORÇA

Calaix 13, document 4

1634, gener, 11

17 folis (i 1 de blanc), 225 x 315 mm, català

A la portada, dibuix d'un penjat amb la mà dreta tallada.

Notari: Antoni Fuster.

El procurador fiscal contra Pere Mur, sabater, de Vimbodí, per haver matat Pere Forès, el seu gendre, a traïció, d'un cop de destral al cap.

El procurador fiscal, Ramon de Tutuan, ho refereix al lloctinent del governador, Francesc Llombart. El càstig ha de servir com a pena a l'acusat i exemple als altres.

Pau Tarragó, batlle de Vimbodí, de 36 anys, declara el 12 de gener. Explica que el dimecres 11, entre les nou i deu abans del migdia, passejava per la plaça de Vimbodí en companyia de Joan Capdevila i de Pere Forès. El darrer va anar cap a casa seva i quan era al cantó del forn vell, en dret la casa de Jeroni Moragues, es va trobar amb Pere Mur, sabater. Sense dir-li paraula i per darrere, Pere Mur va donar un cop de destral a Pere Forès. Als crits de confessió d'aquest hi acudí el batlle, i va veure que tenia una destral clavada al cap. Capturaren en Mur al torrent, damunt la font bona. Tornà al lloc on era en Forès: el cervell li havia sortit del cap i la destral ja la hi havien arrencada. Quan va portar Pere Mur a les presons de Poblet, li va demanar perquè ho havia fet i li va respondre que ja ho havia d'haver fet l'altre dia quan anaren a Savallà. El cirurgià Gallart havia dit que en Forès moriria del cop.

La declaració de Joan Capdevila, pagès, de Vimbodí, de 22 anys, només aporta de nou que Pere Mur anava abrigat amb capa.

Jaume Puig, pagès, de Vimbodí, de 18 anys, acompanyà el batlle en la conducció de Pere Mur a Poblet. Ratifica les paraules de l'assassí en resposta al batlle.

Francesc Palau, pagès, de Vimbodí, de 21 anys, diu el mateix que l'anterior.

Caterina, vídua d'Antoni Josa, pagès, de Vimbodí, de 30 anys. Era al sol de les graus de la casa de Pere Mur. Es va apartar per deixar-lo sortir de casa. En Mur va treure la destral de sota la capa, deixà passar l'altre, donà un pas llarg i li clavà la destral al cap. Fugí carrer de la font avall. Ella va anar a buscar mossèn Hernández perquè confessés Pere Forès. Tot va passar a dues o tres passes d'on ella era.

Tecla, vídua de Miquel Gili, pagès, Vimbodí, de 36 anys. Era al sol de les graus de la casa de Pere Mur, que dóna a la plaça, repenjada a un pilar, quan contemplà els fets. En fugir, en Mur llançà la capa.

Pere-Joan Gallart, cirurgià, de Vimbodí, de 38 anys. Del cop, ha sortit el cervell del cap de Pere Forès. Creu la ferida mortal.

El dia 13, el nunci Pere Sales va cridar tres vegades Pere Forès per l'orella dreta. No obtingué resposta i quedava verificat que estava mort.

Francesc Barceló, cirurgià, de Vimbodí, de 55 anys. El 13 de gener recorda que va dir a en Gallart que no patís per curar en Forès perquè moriria segur.

Pere Mur, pres, declara el dia 13 davant el governador, Gaspar la Roja. Fa molts anys que viu a Vimbodí, té més de 60 anys, és natural de Colungo, regne d'Aragó i bisbat de Lleida, i sabater d'ofici. No refusa l'autoria del fet, però diu que no anava amb intent de danyar el seu gendre, sinó que portava la destral per tallar un banc per collir olives. Li pregunten (i això ningú ho ha explicat) si va dir als de casa seva alguna cosa sobre la somera que li havia estat executada [emparada] i ho nega.

Condemna per part del governador la Roja: que en Mur sigui penjat «ut llaqueo in alta furca per collum suspendatur, taliter quod anima eius a corpore saparetur, et quod ante executionem dicte scententie absendatur eius manus dextera».

Coneguda la sentència, el dia 19 de gener, Pere Mur demana «que feta de mi dita sentència me done lloch per a enterrar-me lo cadàver». I el governador li concedeix.

Hi ha el testament, de 18 de gener de 1634, de Pere Mur, fill de Miquel i de Maria. Marmessors: Jaume Joan Pasqual i Ramon Calbet. Disposa que siguin dites set misses baixes a Montserrat. Institueix hereva Isabel Anna, casada amb Jaume Oller. Demana venda de la hisenda. Un testimoni és Pere Llobera, de Rocafort de Queralt.

PUNYALADA I BUFETADES AL CARRER MAJOR DE VIMBODÍ

Calaix 13, document 16

1638, agost, 12

4 folis (i 2 de blancs), 225 x 315 mm, català

A la portada: «està remès».

A les dues de la tarda, al carrer major de Vimbodí, als quatre cantons, es trobaven el mestre Barceló, Josep Vendrell i Pere Vendrell. Tingueren raons i a Barceló li donaren una punyalada.

Antoni Tarragó, de 44 anys. Barceló va maltractar amb paraules Pere Vendrell, a qui va donar una bufetada. El declarant va anar a departir-los i aleshores Josep Vendrell, àlies Casqueta, va tirar de la daga i va envestir Barceló, donant-li punyalada i fent-li sortir sang.

Antiga Puig, de 41 anys. Va sentir els crits al carrer. Resulta que Casqueta havia donat una pedrada al fill d'en Moragues dies abans i Barceló va dir-li «tu si hi avies justísia no te avies de passejar per así». Arribaren a paraules, Barceló va donar-li dues «bascollades» i aleshores Casqueta s'hi tornà amb una punyalada. Barceló proclamà «tacany, pegat me as una punyalada, via fora».

Maria Morerera [*sic*], de 40 anys. Josep i Pere Vendrell eren cosins. Estaven asseguts al pedrís d'en Griñó quan Barceló, que venia carrer avall, interpel·là Casqueta: «i tu també quet passejes per aquí i as trencat lo cap a daquell altre, i tot és p[er] falta de justísia, i tu la pagaràs la cura encara que no.n tingueses més en los fetges». I també «si lo fill de la s[eny]ora Josa lo agués fet lo agueren posat en una presó». I Pere Vendrell respongué: «ha lo pobret que no tindrie quil raonàs». Barceló: «què dieu, enbalitre, desvergonyit, voleu què us vaja aquí i que us rompa lo cap». I prengué una pedra. La resta, com Tarragó.

Margarida Ivorra, de 30 anys. Diu que Barceló havia donat punyalades a Pere abans que Casqueta respongués amb la seva daga. Barceló va rebre el cop de daga al pit.

Úrsula Rosselló, de 28 a 30 anys. Només sap que havien donat una punyalada a Barceló.

DONES AMB LLENGÜES AFILADES...

Calaix 14, document 5

1641, gener, 16

13 folis (i 2 de blancs), 225 x 315 mm, català

Notari: Macià Ribalta. Assessor: Francesc Desclergue.

El procurador fiscal contra Úrsula, muller de Bernat Calbet, pagès, de Vimbodí.

El dia 16, al carrer major i públic de Vimbodí, tingueren raons na Úrsula, muller de Bernat Calbet, pagès, i Úrsula, vídua de Josep Savall, tots de Vimbodí. Després d'haver-se dit paraules injurioses i malsonants, la Calbeta va dir a l'altra: «calla, que ja diran qui tu ets, que ta jermana estigué amagada y sorgida en la vinya closa de Poblet dos o tres dies». La germana de la vídua era Margarida, muller de Jaume Gili, batlle de Vimbodí.

Antoni Breda, pagès, de Vimbodí, de 36 anys. Declara el 18 gener i diu que eren les dues del dimecres 16 quan passaren els fets. Diàleg: Calbeta a Savall: «bé podeu callar vós que sent doncella parireu en Tarragona». I Savall: «També podeu callar vós, que l'altre dia vos veuren a vos y vostra filla devall de una figuera que no sé què us feiau». I Calbeta: «prou podeu vós callar que vostra jermana la Ballessa [dona del batlle] estigué entre la vinya closa y lo verger dos o tres dias sorgida i amagada».

Caterina, muller de Pere Joan Gallart, cirurgià, de Vimbodí, de 37 anys. Resulta que les raons les tenia Maria, filla de la muller de Bernat Calbet, amb Úrsula, vídua d'en Savall.

Josep Rosselló, pagès, de Vimbodí, de 30 anys. Anava amb el batlle carrer major avall quan van sentir les raons. Savall va tractar l'altra de bagassa i Calbeta respongué: «no diràs això de ta mare i de ta jermana que las trobaran a la vinya closa de Poblet amagadas».

Arribats ací, es demana l'empresonament d'Úrsula Calbeta.

Úrsula, muller de Bernat Calbet, pagès, de Vimbodí, de 37 anys. Presa a casa seva, declara el 23 de gener. Úrsula, vídua Savall, és cunyada del batlle Jaume Gili. Era al forn quan la va venir a avisar Caterina, muller d'en Tàrrega, moliner del molí de l'Aleu, que la seva filla Maria (haguda d'un primer matrimoni, amb Josep Moix) havia tingut raons amb la Savall. Quan la va anar a trobar, la Savall li va dir que sent vídua havia parit. No va dir res, però, de la muller del batlle, Margarida, germana d'Úrsula.

Esperança, muller de Bernat Gallart, sastre, de Vimbodí, de 30 anys. El 24 de gener declara que granava [feia grans] quan va sentir les raons. Ratifica les declaracions acusatòries de Calbeta.

Pere-Joan Gallart, cirurgià, de Vimbodí, de 43 anys. Des de petita que coneix Margarida, muller del batlle. Tant donzella com casada l'ha tinguda per dona d'honra i bona fama. També la hi tenen a Vimbodí.

Josep Vilar, sotsbatlle de Vimbodí, de 50 anys d'edat. S'hi reafirma.

El governador Francesc Carreras condemna Úrsula Calbeta a restituir en públic l'honor de Margarida i a dir que és bona dona i honrada i que mai no havia estat amagada a la vinya closa de Poblet.

SENSE PROVES CONCLOENTS, PERÒ DESTERRAMENT

Calaix 14, document 7

1641, agost, 7

9 folis (i 2 de blancs), 225 x 315 mm, català

Joan Garleda, pagès, de Vimbodí, de 30 anys, compareix davant el governador Francesc Carreras. Explica que el dissabte dia 3, ell, fra Llorenç Flores, lloctinent del governador, i Jaume Vilella es trobaven als quatre cantons del carrer major de Vimbodí, ja de nit, sobre les onze. Van veure anar cap al portal de Lleida un home amb una saca al coll. Interrogat per Flores va identificar-se com a Joan Fos i va dir que duia blat a la casa de Sebastià Arsis. Ell i el frare van anar a casa d'Arsis però no el van fer respondre. Van tornar a trobar Fos, qui fou capturat pel frare. Després van saber que Arsis no havia demanat res a Fos.

Jaume Vilella, de Vilaplana, de 30 anys. La saca era de 9 quartons. Arsis era l'amo de Fos. Resulta que Fos fou capturat quan el trobaren per segona vegada i en dir que anava a fer net una mica de blat. Flores el va posar al cep, en poder del batlle. I quan Arsis els va dir que no havia donat cap ordre a Fos, aquest fou empresonat a Poblet.

Sebastià Arsis, pagès, de Vimbodí, de 38 anys. El dia 3, quan batia a les eres del camí de Vallclara, no tenia cap altre home llogat que el fill de Pere Oliveres, de Vimbodí. I no va veure per a res en Fos.

Joan Fos, pagès, de Vimbodí, pres. Accepta que és de Vimbodí, pagès d'ofici i diu que té 20 anys (li assignen com a curador en Vilella). Ajudava a batre Josep Capdevila, de Vimbodí, i va trobar Bernat Gili que li va demanar que li fes el favor de dur una saca de blat a casa de Sebastià Arsis. Al carrer major va trobar el frare i els altres dos, però no pas Arsis a casa, i va deixar la saca a un corral d'en Carré.

Bernat Gili, pagès, de Vimbodí, habitant a Valls, de 25 anys. No va encomanar res a Fos i que mirin d'on ha robat el blat, que ell no en sap res. I tampoc no va ajudar ningú a batre perquè estava desganat.

Josep Romagosa, doctor en dret, dictamina que de l'enquesta del procurador fiscal no consta d'on ha estat tret el blat, que duia Fos, ni qui n'és l'amo. Per tant, no es pot dir que sigui furtat. En Fos no pot ser, doncs, castigat, com d'ordinari, corporalment. En conseqüència, és desterrat de tota la senyoria per tres anys.

UNA NÚVIA INJURIADA, UNA REMISSIÓ FINAL

Calaix 14, document 14

1658, febrer, 18

7 folis (i 1 de blanc), 225 x 315 mm, català

Isidre Josa, fadrí, pagès, de Vimbodí, ha dit algunes paraules contra la reputació i honesta fama de Colombina Sans, donzella, i per això ha tingut brega amb Joan Alsamora, fadrí, de Vimbodí.

Joan Alsamora, fadrí, de Vimbodí, de 30 anys. Un diumenge, feia un mes, era a la feina junt amb Isidre Josa. En Alsamora va fer-li saber que es volia casar amb Colombina, de l'Albi, i habitant de Vimbodí. En Josa va dir-li que «ne feie tot lo que volie y que en ella tenie molt peu». Dies després, el dimarts anterior a la data, al carrer dit el Coll de la Botiga, en Josa va dir a en Alsamora que es guardés d'ell com els «villans» del príncep, va treure de sota la capa una daga i el va escometre. Joan Alsamora s'hi abraonà i Jaume Breda, Isidre Carreres i Toni Joan Rosselló els departiren. En Josa també havia comentat el mateix sobre Colombina a Jaume Breda.

Isidre Carreres, de 30 anys, relata la baralla i no aporta res de nou.

El mateix s'esdevé amb Antoni-Joan Rosselló, de 25 anys.

I amb Jaume Breda, pagès, de 23 anys, però aquest testimoni i l'anterior anomenen el nuvi agreujat Joan Cassany, en lloc d'Alsamora.

Jaume Breda, pagès, de 20 anys [*sic*]. El 8 de maig, nega la declaració anterior: no havia sentit mai a dir a en Josa que fes el que volgués de Colombina Sans. Joan Cassany li va demanar que ho testifiqués perquè si no estava perdut. No va veure tampoc que en Josa portés daga a la mà o cinta en la baralla.

Isidre Josa, de 20 anys. S'havia absentat de Vimbodí perquè li havien llevat un fals testimoni i s'havia barallat i tenia por que la justícia no l'agafés. Va demanar guiatge per tornar. Té a Colombina per donzella molt virtuosa

i amb la qual es pot casar qualsevol home de bé. Atacà Alsamora [o Cassany] pel fals testimoni, però no portava daga. No perdona en Cassany el fals testimoni, però sí si la baralla l'ha agreujat.

Miquel Vilar, fadrí, pagès, de 25 anys. El 14 de juny, afirma que no ha sentit a dir ni a Cassany ni a Josa que fes de Colombina el que volgués. Només Jaume Breda ho havia posat en boca de Josa. Té Colombina per donzella honrada.

Pau Rosselló, fadrí, pagès, de Vimbodí, de 16 anys. I Andreu Tàrrega, fadrí, pagès de Vimbodí, de 21 anys. Res de nou.

Joan Pàmies, fadrí, pagès, de Vimbodí, de 15 anys.

Francesc Arsis, fadrí, pagès, de Vimbodí, de 15 anys, que declara el 15 de juny.

Les tres darreres declaracions, a més, són idèntiques. Per tant, Isidre Josa i Joan Alsamora [o Cassany] queden remesos.

PEDRENYALADA CONTRA CAGANERS

Calaix 14, document 15

1660, abril, 9

5 folis (i 3 de blancs), 225 x 315 mm, català

Notari: Josep Cabeça.

Josep Vilar, clergue, denuncia al governador que el dia 8, entre les onze i les dotze abans del migdia, tingué paraules amb Joan Martí, pagès, tots de Vimbodí, perquè ell i Mateu Gili havien entrat en una casa espatllada de Joan Martí per fer les seves necessitats i en sortir aquest li digué [...] [queda tallat perquè, com que beneficiat, no va voler testificar].

El procurador fiscal informa que Joan Martí va disparar un tir de pedrenyal a Josep Vilar, del qual aquest era al llit i en mans de cirurgià.

El dia 9, el cirurgià Mateu Gallart, de 38 anys, de Vimbodí, declara que ha trobat dues ferides a Josep Vilar, als temporals, part esquerra, i a la clavícula major del coll. No en pot morir perquè no són penetrants.

Mateu Gili, pagès, de Vimbodí, de 31 anys. Diu que van anar a fer les seves necessitats i que en sortir en Vilar i en Martí tingueren paraules. Només va entendre que el primer deia al segon que no el podia privar d'entrar on li donava gust. Després va sentir un tir de pedrenyal. Joan Martí s'havia retirat a l'església.

Bernat Gallart, lloctinent de batlle, de 60 anys. La muller de Joan Martí li va dir que aquest es barallava amb el negre Vilar. La resta, és sabut.

Andreu Lleonart, pagès i batlle de Vimbodí, de 53 anys. Res de nou.
10 d'abril. Es mana l'empresonament de Joan Martí.

18 de juny. Joan Martí és remès de franc per l'abat Joaquim Arbolí, gràcies a la intervenció de nobles persones. En dóna fe Josep Vinyes, governador de les baronies de Poblet.

AMENACES I INSULTS AL BATLLE PERDONATS A CANVI DE DUES PERDIUS

Calaix 14, document 19

1678, octubre, 5

10 folis (i 4 de blancs), 225 x 315 mm, català

Notari: Jeroni Alba.

Antoni Breda, pagès, de Vimbodí, de 36 anys. Feia cinc o sis mesos, per allà al maig, a les deu o onze de la nit, era a casa de Josep Gallart, batlle, quan sentiren una guitarra que sonava a casa de Mateu Forès. A l'entrada hi van trobar, ballant, Miquel Gonzalvo i Pere-Joan, el seu fill, Rafel Moragues, Mateu Pedregal, Isidre Josa, i altres que no recorda. El batlle els va dir que deixessin de ballar i els altres cridaren contra ell. Se'n tornà a casa.

Pere Soler, pagès, de Vimbodí, de 21 anys. Afegeix que hi va haver gran motí i que Pere-Joan Gonzalvo posà la daga als pits del batlle. Miquel Gonzalvo va dir al batlle que estaven a casa d'un home de bé, encara que tingués taverna, i que aquella els l'ha havia de pagar.

Mateu Forcades, pagès, de Vimbodí, de 32 anys. Era amb els que ballaven. Pere-Joan Gonzalvo va dir al batlle que era «un mardé» [merder] i Isidre Josa que la vara se la posava sobre el cap.

Jaume Hernández, pagès, de Vimbodí, de 54 anys. Estava assegut en un pedrís al costat de la casa del batlle. Miquel Gonzalvo va dir al batlle que de tota llenya volia fer faig. Plàcid Casabó proferí «com Déu, fem-ne una i així no estarem cada dia en assò». Isidre Josa va dir que Josep Gallart «no li estimave lo que podia fer més que la merda que ell dit Josa cagave», encara que com a batlle el respectava.

Josep Tarragó, pagès i jurat segon, de Vimbodí, de 50 anys. Era entre els que ballaven. Josep Gallart els va voler prendre la guitarra, després de dir-los que es retiressin que ja era hora. Quan va entrar de jurat li van aconsellar «que me retiràs en ma casa y que me deixàs de volero acomodar».

Cecília, muller de Mateu Forcades, de Vimbodí, de 25 anys. Miquel Gonzalvo va dir al batlle que era un brivall i un desvergonyat. El seu fill Pere-Joan li va dir «batlle de merda». Isidre Josa, que com a batlle se'l posava sobre el cap, però que com a persona no se l'estimava més que la merda que cagava.

Isabel, muller de Mateu Forès, pagès, de Vimbodí, de 38 anys. Aquella nit venien vi, a casa Forès.

Cecília, muller de Jaume Hernández, pagès, de Vimbodí, de 50 anys. Pere-Joan Gonzalvo es referí així al batlle: «encara nos voldrà cavalcar sens pixa».

Nuet, assessor, el 7 d'octubre, dictamina presó per als Gonzalvo, en Josa i en Casabó.

Isidre Josa, pres, pagès, de Vimbodí, de 40 anys. Afegeix en Mateu Gili als que eren en companyia seva i no sabíem. Accepta una part dels fets, però no vol saber res del tema de la daga.

Pere-Joan Hernández, dit Gonzalvo, pres, pagès, de Vimbodí, de 20 anys. Afegeix Rafel Moragues, però ho nega tot.

Plàcid Casabó, pres, pagès, de Vimbodí, de 26 anys. Ho nega tot, diu que se'n va anar a dormir.

Sentència, el 15 d'octubre: Joan Prats, lloctinent de governador de les baronies de Poblet, de vot i de parer de l'assessor Joan Nuet, cessa, revoca i anul·la la sentència després que els Gonzalvo i Josa hagin servit el governador amb un parell de perdus.

PRESÓ, PRIMER; EXPULSIÓ PERPÈTUA, DESPRÉS

Calaix 14, document 21

1681, abril, 7

7 folis (i 1 de blanc), 220 x 315 mm, català

Notari: Jeroni Alba.

Segons el procurador fiscal de la cort del governador de les baronies de Poblet, es té per fama pública que Cecília, vídua de Mateu Forcades, de Vimbodí, «done molt mal exemple a tot lo poble a vista de ses [des]honestitats». Demana informació i càstig.

Joan Pàmies, pagès i batlle de Vimbodí, de 60 anys. La coneix molt bé i és reputada de «dona remera y deshonestia, escandelisant lo poble per son vici y deshonestitat». Un cop la va trobar, a ella i una altra dona, en companyia d'un home que freqüentava molt la casa. Els avisos mai no han servit de res.

Joan Pàmies, pagès, menor, de Vimbodí, de 37 anys. Mateu havia mort l'agost del 1679. Cecília és dona profana, que admet homes que van a ella per mal fi, es diu que ha parit i concebut en estat viudal, i que entra a casa seva un home que ha estat advertit diverses vegades sense cap resultat.

Mateu Gili, pagès, de Vimbodí, de 52 anys. Té la casa a prop de la vídua i hi ha vist entrar homes de nit.

Isidre Josa, pagès, de Vimbodí, de 40 anys. Cecília té mala fama, és deshonest, i les murmuracions van en perjudici de tot el poble de Vimbodí.

Aguiló, assessor, demana l'empresonament de Cecília.

1683, setembre, 27. Jaume Puig, pagès, de Vimbodí, de 33 anys. Assevera que Cecília «a viscut profanament donant ocasió de tropessar a molts fent mal de son cos», havia parit, continuava amb les «profanitats».

Isidre Josa, pagès, de Vimbodí, de 46 anys. El minyó el parí un any després de la mort del marit. Fins i tot al migdia entren a casa seva traginers i passatgers. El 20 d'agost, a les set de la matinada, van anar ell i el batlle a veure si trobaven un home foraster a casa de la vídua. El van localitzar amb la cama trencada, després d'haver saltat des de la teulada fins al carrer.

El 7 d'octubre de 1683, el governador general Jeroni Castanyer expulsa perpètuament la vídua de totes les baronies de Poblet.

ESFEREÏDOR I LACÒNIC

Calaix 14, document 36

1694, març, 3

2 folis (i 2 de blancs), 220 x 315 mm, català

Fra Joan Cànoves, governador de Poblet; Llorenç Salanova, nunci, i el notari Francesc Castelló, de Montblanc, són a casa d'Antoni Lleonart, pagès, de Vimbodí, al carrer de la font. A la sala hi ha un cos d'home mort, ajagut boca enlaire, «despullat en camisa», abrigat amb una borrassa, un llençol al damunt, els cabells castanys, la meitat blancs, de 58 anys. L'han trobat en un tros de les Olanes, de vinya i oliveres. És Antoni Lleonart, pagès, de Vimbodí. El cadàver el trobaren a les Planes vestit amb unes calces de lli tenyides de negre, gambeto de tela blanquinosa i altre gambeto negre de damunt amb una corretja amb sivella de llautó. El cirurgià localitza una ferida a la part esquerra del coll, al costat de l'orella, de la qual no sortia sang, feta amb pedra, destrat o maça.

Isabel, muller de Mateu Anglès, pagès, de Vimbodí, de 18 anys. Dilluns, dia 1, era en companyia del seu pare, el mort, al tros de les Planes,

collint olives. Va venir el seu marit i va dir al seu pare: «bon cop de bala». I el pare, pedra en mà, va demanar-li què volia dir amb allò i va tirar-li la pedra. Quan n'anava a agafar un altra, Anglès li va donar un cop amb el rull de la destal al costat de l'orella, a la part esquerra. Ella va cridar dos cops al pare, que ja era mort. Vingueren Josep Gallart, cirurgià, Josep Pàmies i Pau Arbós, que li van dir que tornés a casa.

Anotació: «ay acte de perdó en poder de mi Salvador Alba, not[ari].».